

Zákon o veřejných knihovnách obecních č. 430/1919 Sb. a navazující předpisy

Tento dokument obsahuje text zákona o veřejných knihovnách obecních č. 430/1919 Sb. a navazujících vládních nařízeních a dalších legislativních dokumentů. Text všech dokumentů byl získán z publikace:

Calábek, Leopold: Administrativní příručka pro lidovýchovné pracovníky a knihovníky. Praha: Masarykův lidovýchovný ústav, 1928. 2. doplněné a přepracované vydání.

Do výběru dokumentů nebyly zahrnuty dokumenty týkající se knihoven na území Slovenska a Podkarpatské Rusi.

V Praze dne 18.1.2007

OBSAH

Zákon o veřejných knihovnách obecních	s. 1
Prováděcí nařízení k zákonu o veřejných knihovnách obecních	s. 3
Doplněk prováděcího nařízení k zákonu o veřejných knihovnách obecních	s. 14
Instrukce okrskových dozorců knihovních	s. 15
Správa veřejných knihoven obecních	s. 16
Povinnost obce hlásiti vyplacení povinného obecního příspěvku na obecní knihovnu .	s. 17
Zjišťování položek na obecní knihovnu v obecních rozpočtech	s. 18
Zřízení a udržování obecních knihoven na Moravě	s. 18
Příspěvky obecní na menšinové knihovny za cizí státní příslušníky	s. 20

Zákon o veřejných knihovnách obecních

(Zákon ze dne 22. července 1919, č. 430 Sb. z. a n.)

Z usnesení Národního shromáždění se nařizuje:

§ 1.

Na doplnění a prohloubení vzdělanosti všech vrstev obyvatelstva zřizovány buďte politickými obcemi veřejné knihovny s četbou vzdělávací, naučnou i zábavnou, která má skutečnou vnitřní hodnotu.

§ 2.

V politických obcích s národnostními menšinami budiž zřízena i pro menšinu knihovna zvláštní nebo zvláštní oddělení knihovny všeobecné, když tyto menšiny vykazují aspoň 400 osob podle posledního sčítání lidu, pokud se týče, když v obcích těch je veřejná menšinová škola. Pro menšiny, nevyhovující těmto podmínkám, ale dosahující aspoň 10%

všeho obyvatelstva, budiž zřízena vždy pro několik obcí knihovna společná, s poměrným příspěvkem každé zúčastněné obce. Bližší určí prováděcí nařízení. Nezdělí-li obec menšinovou knihovnu podle ustanovení tohoto zákona a prováděcího nařízení, jež k němu bude vydáno, může takovou knihovnu zřídit ministerstvo školství a národní osvěty samo na Útraty obce.

§ 3.

Úplně vybudovaná knihovna skládá se z půjčovny knih, čítárny časopisů a knihovny příruční.

§ 4.

Nařízením bude stanoven minimální program, který v obcích, kde jest aspoň obecná škola, má být proveden nejdéle do jednoho roku, pokud však taková obec nedosahuje počtu 400 obyvatelů, do dvou let od doby, kdy tento zákon vejde v platnost. Stejně bude stanovena lhůta, do které jest provést minimální program v ostatních obcích.

§ 5.

Náklad na zřízení a udržování veřejné knihovny hradí politická obec jako řádné vydání obecní. Roční částka, jakou obec má věnovati tomuto účelu, bude určena nařízením. Při tom však jest zachovati zásadu, že náklad jest určován počtem obyvatelstva (příslušníků národnostní menšiny), a to ročně 30 h až 1 Kč za každého obyvatele (příslušníka národnostní menšiny).

§ 6.

Působí-li v obci, ve které má být zřízena obecní veřejná knihovna, již nějaká knihovna, vyhovující ustanovení § 1, může tato knihovna buďto:

- a) převzata být obcí, nebo
- b) zůstatí dosavadnímu vlastníkovi, jemuž se dostane každého roku od obce subvence ve výši závazného obecního nákladu knihovního. Prováděcí nařízení ustanoví, jak bude tato subvence rozvržena na výlohy správní a na zakoupení nových knih, a upraví otázku vlastnictví nově zakoupených knih i jiného inventáře. V obou případech jest pak taková knihovna podrobena ustanovením tohoto zákona, zejména též co do správy.

§ 7.

Knihovnu řídí knihovní rada 4-8členná, jak bližší určí nařízení; polovinu členů ustanovuje obecní zastupitelstvo z voličův obecních; k nim přistupuje jednatel místní komise osvětové a zbytek přiberou tito členové kooptací z pravidelných vypůjčovatelů posledního období. Pokud veřejná knihovna v místě dosud nepůsobila a nebylo tudíž vypůjčovatelů, dlužno kooptované členy vybrati z místních osvětových pracovníků. Funkce členů knihovní rady jsou neplacené a trvají dva roky. Odpadne-li některý z členů knihovní rady, budiž na zbytek funkčního období ustanoven člen nový stejným způsobem, jakým došlo k členství uprázdněnému. Pro knihovnu menšinovou (i je-li pouhým oddělením knihovny všeobecné) jest zřídit zvláštní radu knihovní, jejíž všichni členové musí být příslušníky národnostní menšiny, pro niž knihovna se zřizuje.

§ 8.

Práva a povinnosti knihovní rady, která se schází aspoň jednou za čtvrt roku, jsou:

a) aby jmenovala knihovníka a síly výpomocné a postarala se, aby jim vydržovatel knihovny*) poukázal odměnu, nebo plat podle § 9,

b) aby vedla finanční správu knihovny,

c) aby rozhodovala po návrhu knihovnickově o nákupu nových knih a vyřadění nevhodných,

d) aby ustanovila pravidla pro půjčování knih i používání čítárny a hájila knihovny vůči vydržovateli i ostatní veřejnosti,

e) aby o své činnosti podávala ročně písemnou zprávu obecnímu zastupitelstvu.

Obecní zastupitelstvo je zavázáno, aby o umístění knihovny, zejména též o stavbě zvláštní budovy, dohodlo se předem s knihovnickou radou. Jestliže se shody nedocílí, rozhodne ministerstvo školství a národní osvěty.

§ 9.

Agendou knihovny pověří se zvláštní knihovník, který má v knihovnické radě hlas poradní. V obcích, jež mají více než 10.000 obyvatelů, buď plat jich vyměřen tak, aby knihovník mohl se věnovati cele jen tomuto povolání, v ostatních obcích buď stanovena odměna dohodou.

§ 10.

Několik obcí může zříditi společnou knihovnu speciálního rázu v místě, o němž se dohodly. To však je nezbavuje závazků vůči knihovnám místním.

§ 11.

Dozor nad řádnou působností všech veřejných knihoven náleží ministerstvu školství a národní osvěty, které zřídí potřebné knihovnické instruktory a rozhoduje s konečnou platností o všech sporných otázkách veřejných knihoven. Zejména může ministerstvo, nebo úřad, jím k tomu zmocněný, shledá-li toho potřebu, rozpustiti knihovnickou radu, zříditi zatímní orgán náhradní, zbaviti členství jednotlivé členy knihovnické rady a jmenovati nové její členy. Stejně může býti odstraněn i knihovník, jehož činnost by nevyhovovala účelu tohoto zákona.

§ 12.

Provedením tohoto zákona pověřuje se ministerstvo školství a národní osvěty a ministerstvo vnitra.

---

*) Vydržovatelem knihovny jest obec, která jest povinna mimo náklad na zřízení a udržování knihovny podle § 5 platiti také odměnu knihovnickovi, a to mimo povinný příspěvek na vydání věcná.

Nariadení vlády republiky československé ze dne 5. listopadu 1919, Č. 607 Sb. z. a n., jímž se provádí zákon o veřejných knihovnách obecních.

I. účel a ráz veřejné knihovny (k § 1 zákona).

Článek 1.

Každá politická obec zřídí a vydrží veřejnou knihovnu, která jest přístupna všem obyvatelům.

Článek 2.

Účelem veřejné knihovny jest doplňovati a prohlubovati vzdělání obyvatelstva četbou naučnou i zábavnou, mající skutečnou hodnotu vnitřní. Každá knihovna obsahuje díla významu všenárodního, aspoň 20% literatury naučné, jakož i díla, která přímo odpovídají zájmům a zaměstnáním obyvatelů místních i okolních.

Článek 3.

Spisy umělecky a obsahově bezcenné, výtvoři nemravného rázu (díla pornografická), t. zv. krváky, detektivní a indiánské povídky, které senačním způsobem dráždí fantazii čtenářovu, pamflety, snižující tendenčně celé stavy nebo vrstvy obyvatelstva, jakož i díla směřující proti trvání a celistvosti státu československého, nesmějí býti pojata do veřejných knihoven. Ministerstvo školství a národní osvěty si vyhrazuje uveřejňovati seznam spisů a výtvořů, které nutno vyloučiti z veřejných knihoven.

II. Menšinová knihovna (k § 2).

Článek 4.

Politická obec, kde národnostní menšina čítá aspoň 400 osob, nebo kde působí veřejná škola menšinová, jest povinna zříditi menšině zvláštní veřejnou knihovnu jazyka této menšiny národnostní. Počet menšiny se určuje posledním úředním sčítáním lidu; pokud nebylo úřední sčítání to vykonáno orgány republiky československé, jest vzítí za základ národnostní klíč vyplývající z posledních voleb obecních.

Článek 5.

Obec je povinna menšinové knihovně poskytnouti samostatnou místnost, je-li v obci škola menšinová. Kde není menšinové školy, ale aspoň 400 příslušníků národnostní menšiny, zřídí se v jednotné veřejné knihovně oddělení, poskytující přiměřenou četbu v jazyku menšiny národnostní a spravované příslušníky této národnosti. Veřejné knihovny nebo oddělení národnostních skupin v téže politické obci půjčují však četbu každému příslušníku obce bez rozdílu národnosti.

Článek 6.

Kde národnostní menšina nevyhovuje podmínkám, stanoveným v čl. 4., ale čítá aspoň 10% obyvatelstva politické obce, knihovní rada menšiny:

- a) buď přenese funkci veřejné knihovny na místní spolkovou knihovnu jazyka národnostní menšiny a poskytuje jí podle čl. 26. povinnou kvotu z obecní položky knihovnické;
- b) nebo za stejných podmínek přenese ji na veřejnou knihovnu jazyka národnostní menšiny v sousední obci, pokud není vzdálena více než 4 kilometry;
- c) nebo užije povinné kvoty z obecní položky knihovnické na vypůjčování přenosných knihoven jazyka menšiny.

Článek 7.

Okresní osvětový sbor menšinový může do obcí, vyznačených v čl. 6., půjčovati přenosné knihovny. Každá obec, kde aspoň 50 obyvatelů národnostní menšiny se hlásí o knihovnu přenosnou, jest povinna podle čl. 6. c) platiti na ni okresnímu sboru osvětovému příslušnou kvotu ze své položky knihovnické.

Článek 8.

Neopatří-li obec knihovny veřejné, jak zákon jí ukládá, zřídí ministerstvo školství a národní osvěty knihovnu na útraty obecní.

III. Místnosti

(k § 3).

Článek 9.

Obec poskytuje všem účelům veřejné knihovny vhodné místnosti, důstojně a účelně upravené, kde se bezpečně ukládají knihy i jiné předměty. Žádná část knihovny nesmí býti dána do místnosti, v níž se čepují alkoholické nápoje, ani do soukromého bytu. Úplně upravená knihovna skládá se z půjčovny knih, knihovny příruční a čítárny časopisů.

Článek 10.

Veřejná knihovna má čtenářům co nejvíce usnadnit vypůjčování knih. Proto v obcích rozlehlých rozmnožuje se počet půjčoven. Skládá-li se politická obec z několika osad, jest v každé z nich postupně zřizovati půjčovnu, zvláště jsou-li přes 3 kilometry od sebe vzdáleny. Ve městech s více než 40.000 obyvatelů jest obec povinna zřizovati.. různých částech města. půjčovny aspoň pro každých 20.000 osob. Pokud obce přiškolené nejsou povinny zříditi knihovny vlastní, mohou používat veřejné knihovny v sídle školy a přispívati na ni aspoň 15% ze své roční položky na knihovny podle čl. 26.

IV. Vnitřní zařízení

(k § 3).

Článek 11.

V obcích do 2000 obyvatelů veřejná knihovna obsahuje při svém vzniku aspoň 50 vázaných svazků cenné četby a ročně pořizuje nejméně 10 vázaných svazků dalších.. Obce větší jsou povinny rozšiřovati každý rok veřejnou knihovnu aspoň o takový počet vázaných svazků, který se rovná 1% počtu všeho obyvatelstva obce, zjištěného posledním úředním sčítáním lidu. V obcích, kde knihovny nevyhovují těmto podmínkám, ministerstvo školství a národní osvěty samo vypraví veřejnou knihovnu na útraty obcí.

Článek 12.

Při veřejné knihovně upraví se přiměřená knihovna příruční. Toto příruční oddělení jsou povinny utvořiti do dvou let po zřízení veřejné knihovny obce, čítající více než dva tisíce obyvatelů. Každá příruční knihovna obsahuje sbírku zákonů a nařízení československé republiky a opatří si do pěti let přiměřený slovník naučný, vyhovující moderním potřebám. Mimo to zařadí se do ni podle možnosti díla všeobecně poučná: slovníky, praktické příručky a učebnice, atlanty, zákoníky, statistiky, názorné pomůcky, díla týkající se hlavně poměrů místních a krajových, vůbec tiskopisy často požadované čtenáři a prohlubující vědomosti jejich. Příruční knihovna jest každému přístupna, pokud možno bez zprostředkování knihovnickova; součástí její se domů nepůjčují.

Článek 13.

Kdekoliv to dovoluje zařízení veřejné knihovny, jest umožniti četbu vypůjčených knih a časopisů v čítárně. Veřejná knihovna opatřuje si zpravidla časopisy a vykládá je čtenářům nejpozději týden po jejich vydání. Obce jsou povinny v knihovně určené více než 5000

obyvatelů čítárnu oddělití od půjčovny do zvláštní místnosti, ale jen výjimečně do jiné budovy.

Článek 14.

Čítárně jest vyhraditi světlu a prostornou místnost, přiměřeně zařízenou. Jest jí používati pro uměleckou výchovu obecnstva, střídati v ní výzdobu po způsobu výstavek. V dobu, kdy čtenáři nejsou vyrušováni, mohou se tu konati přednášky, večírky umělecké, lidové besedy, loutková představení, pohádkové hodinky a jiná shromáždění rázu osvětového.

Článek 15.

Podle možnosti veřejná knihovna upraví si oddělení speciální. Ve městech je pamatovati na zvláštní síň pro čítárnu mládeže do 16 let, spojenou se speciální půjčovnou. Síň tato, zařízením i výzdobou přizpůsobená svým návštěvníkům, vykládá četbu zábavnou i poučnou v otevřených policích, zřetelně vyznačených a snadno přístupných.

Článek 16.

Při veřejných knihovnách obcí, čítajících více než 10.000 obyvatelů, jest zříditi oddělení hudební, k jehož správě může knihovníkovi býti přidán knihovní radou odborný znalec hudební. Vzorný seznam hudební vydává ministerstvo školství a národní osvěty.

V. Přenesená působnost veřejné knihovny (k § 3).

Článek 17.

Knihovní rada také dozírá na knihovny v ústavech obecních: sirotčincích, vyučovacích ústavech, útulcích, chudobincích, chorobincích, nemocnicích, tramwayových remizách, strážnicích policejních a hasičských a j. Tyto knihovny - až na nemocniční - zásobují se četbou pomocí knihovny veřejné. Knihovní rada (knihovník) může vůbec zdokonalovati správu knihoven v místních veřejných ústavech výchovných, léčebných, ochranných a kárných, souhlasí-li s tím jejich vydržovatelé. Veřejné knihovny mohou půjčovati těmto ústavům kolekce knih, po případě za úhradu roční, nepřevyšující zpravidla 15% krámské ceny vypůjčených knih. Stejně se doporučuje, aby veřejná knihovna nabídla odbornou kontrolu i pomoc jiným korporacím a společnostem místním, zvláště vojenským knihovnám, knihovnám podniků, kde je zaměstnáno mnoho osob, jako v továrnách, velkoobchodech, velkostaticích, železničních, paroplavebních úřadovnách atd. Při vrácení půjčených knih jest opatrně dbáti, aby nebyla přenášena nákaza. Výtisky zřejmě pošpiněné buďtež vyloučeny z oběhu.

VI. Výpůjční podmínky (k § 3).

Článek 18.

Veřejná knihovna jest obecnstvu přístupná v menších obcích aspoň 30 týdnů do roka, v obcích nad 5000 obyvatelů aspoň 40 týdnů v hodiny pevně stanovené, a to:

- a) knihovna pro méně než 2000 obyvatelů aspoň jednou týdně;
- b) pro 2000-5000 obyvatelů aspoň dvakrát týdně;
- c) pro 5000-10.000 obyvatelů aspoň čtyřikrát týdně;
- d) pro více než 10.000 obyvatelů denně.

Čítárna s příruční knihovnou mají býti přístupny co nejčastěji. V knihovnách pro více než 10.000 obyvatelů jsou půjčovny, příruční knihovny i čítárny přístupny značnou část každého dne.

Článek 19.

Hodiny výpůjční stanoviti je tak, aby vyhovovaly většině obyvatelstva a podporovaly oběh knih. Čtenářům jest usnadniti výběr knih volně přístupnými katalogy a znaleckými radami knihovnickými. Veřejné knihovny jsou povinny účinným způsobem uváděti ve známost obecnstva seznamy svých novinek.

Článek 20.

Veřejné knihovny půjčují četbu zpravidla bezplatně. Poplatky výpůjční se vybírají se schválením okresního sboru osvětového jen potud, pokud by se řádnými příspěvky obecními ani jinými podporami potřeba veřejné knihovny hraditi nemohla. Veřejná knihovna jest oprávněna žádati od vypůjčovatelů za legitimace a knihovní tiskopisy peněžitou náhradu, která však nesmí značně převyšovati výrobní ceny jejich. Při každé veřejné knihovně založí se rezervní fond, do něhož se z roční povinné položky obecní vkládají aspoň 2% na ztráty a opravy knih.

Článek 21.

Nevrátí-li čtenář vypůjčených děl v dobu stanovenou řádem knihovním, jest veřejná knihovna oprávněna vymáhati je svými orgány a uložit mu poplatek z prodlení. Nevrátí-li jich vypůjčovatel ani potom, veřejná knihovna použije pomoci soudu nebo politické správy, aby vymáhala svůj majetek nebo náhradu za způsobenou škodu.

Článek 22.

Knihovní rada vypracuje po návrhu knihovníkově zevrubný řád knihovní, který nabude platnosti, je-li schválen

a) knihovnám v obcích do 2000 obyvatelů pořadatelským výborem okresního sboru osvětového;

b) knihovnám obcí s více než 2000 obyvatelů instruktorem knihovním.

Nevyřídí-li tyto instance podání do osmi neděl ode dne, kdy došlo do jejich podatelny, lze pokládati knihovní řád za schválený.

VII. Zřízení veřejné knihovny

(k § 4).

Článek 23.

Ve všech politických obcích, které čítají více než 400 obyvatelů a kde působí aspoň obecná škola, jest zřídit veřejnou knihovnu pokud možno ihned, nejpozději do 31. prosince roku 1920. Nedosahuje-li taková obec počtu 400 obyvatelů, jest povinna poříditi veřejnou knihovnu do 31. prosince.1921.

Článek 24.

Ostatním obcím se povoluje lhůta vytvořiti vlastní veřejnou knihovnu, a to:

a) obcím, které čítají aspoň 300 obyvatelů, do 31. prosince roku 1924;

b) obcím menším do 31. prosince 1929.

Článek 25.

Obce, jimžto se povolila lhůta více než jednorocní, jsou povinny vkládati každoročně do svého rozpočtu položku na veřejnou knihovnu, stanovenou článkem 26. Aspoň 30 procent této položky jest pravidelně věnovati na vypůjčenou knihovnu přenosnou. Ostatní peníze jest ukládati jako zařizovací jistinu budoucí knihovny obecní.

VIII. Náklad na veřejnou knihovnu (k § 5)

Článek 26.

Náklad na zřízení a udržování veřejné knihovny hradí politická obec ze svých řádných příjmů. Položka na veřejnou knihovnu v obecním rozpočtu řídí se potřebou, přihlížející k počtu obyvatelů politické obce. Minimální částka roční pro veřejnou knihovnu je odstupňována takto:

- a) obce mající nejvýše 5000 obyvatelů, rozpočítají aspoň 50 h na hlavu;
- b) obce, mající 5001~10.000 obyvatelů, rozpočítají aspoň 60 h na hlavu;
- c) obce mající 10.001-100.000 obyvatelů, rozpočítají aspoň 70 h na hlavu;
- d) obce, mající více než 100.000 obyvatelů, aspoň 80 h na hlavu.

Stupnice tyto budou ministerstvem školství a národní osvěty znovu upravovány nejméně každých 10 let.

Článek 27.

V obcích, kde národnostní menšina čítá aspoň 10% obyvatelstva, nebo zahrnuje aspoň 400 osob, anebo kde působí škola menšinová, jest z celkového rozpočtu knihovního přidělení na četbu jazyka národnostní menšiny částku, odpovídající počtu příslušníků národnostní menšiny, zjištěných posledním úředním sčítáním lidu. Pokud nebylo ještě v republice československé provedeno úřední sčítání, zjistí se početní síla národnostní menšiny v obci způsobem naznačeným v čl. 4.

Článek 28.

Knihovní rada jest oprávněna doplňovati obecní dotaci knihovní ještě jinými prostředky. Zejména může přijímati dary a subvence (peněžní i knižní) nebo pořádati ve prospěch knihovního fondu podniky rázu lidovýchového.

IX. Poměr k jiným knihovnám (k § 6)

Článek 29.

Obec (knihovní rada) jest oprávněna vyzvati místní knihovny, dosud vydržované spolky nebo jinými korporacemi a obsahující díla skutečné hodnoty vnitřní, aby splynuly s knihovnou obecní nebo ji zastupovaly za podmínek vzájemně ujednaných. Odeprou-li majitelé těchto knihoven bez závažných důvodů vyhověti výzvě obce (knihovní rady), nemají budoucně nároků na podpory z fondů veřejných. Knihoven školních, vojenských, klášterních, ryze vědeckých nebo odborných se netýkají tato ustanovení. Veřejná knihovna může však ujednatí také s nimi vypůjčovací vzájemnost za stanovených podmínek.

Článek 30.

Úmluvy obce (knihovní rady) s majiteli jiných knihoven nabývají platnosti, když jsou schváleny:

- a) u obcí do 2000 obyvatelů výborem okresního sboru osvětového;
- b) u obcí s více než 2000 obyvatelů příslušným instruktorem knihovním.

Nevyřídí-li tyto instance podání do 8 neděl ode dne, kdy došlo do podatelny jejich, lze pokládati úmluvu za schválenou.

Článek 31.

Obec (knihovní rada) převezme jinou knihovnu buď bezplatně, nebo za náhradu:

a) převezme-li ji bezplatně, může poskytnouti dosavadním majitelům jejím podle velikosti odevzdaného inventáře výhody nejdéle na 10. let, ale tak, aby pravidelná činnost veřejné knihovny a zájem ostatních vypůjčovatelů nebyly podstatně omezovány. Byl-li dar jednotlivců mimořádné ceny, knihovna vhodným způsobem zajisti trvalou vzpomínku na dárce;

b) převezme-li obec (knihovní rada) knihovnu za náhradu, mohou být požadovány za zachovaný inventář její nejvýše dvě třetiny krámské ceny, splatné v nejvýše 10 lhůtách ročních.

Článek 32.

Působí-li v obci před vydáním zákona o veřejných knihovnách obecních knihovna aspoň o 300 svazku vnitřně hodnotných a nechce-li ji obec ihned převzít ve svůj majetek, může tato knihovna být pověřena funkcí knihovny obecní nebo její pobočky. Úmluvu takovou lze uzavíratí nejdéle na 10 let.

Článek 33.*)

Koná-li soukromá knihovna funkce knihovny obecní, dostane každého roku od obce subvenci ve výši závazné položky na veřejnou knihovnu, stanovené v čl. 26. Jakmile součet ročních příspěvků obecních vyrovná se dvěma třetinám inventární ceny knihovny, vykazované před úmluvou s obcí, obec jest oprávněna knihovnu prohlásiti majetkem obecním. Zruší-li obec neprávem předčasně úmluvu se soukromou knihovnou a odejme jí povinné příspěvky, nemůže zpět žádati vyplacených peněz ani předmětů za ně opatřených.

---

*) Článek tento byl pozměněn vládním nařízením ze dne 9. června 1921, č. 212 Sb. z. a n. Viz č. 29.

Článek 34.

Zveřejněná knihovna použije roční subvence obecní z větší části na udržování a rozšiřování zásob knihovních. Pokud knihovna nepřešla v držení obce, zůstává všechn inventář vlastnictvím dosavadního majitele jejího.

Článek 35.

Soukromé knihovny zveřejněné podléhají týmž ustanovením o vnitřní správě, jako veřejné knihovny obecní.

X. Knihovní rada

(k § § 7 a 8).

Článek 36.

Veřejnou knihovnu obecní nebo knihovnu zveřejněnou řídí knihovnická rada, která má:

- a) při knihovnách až pro 2000 obyvatelů 4 členy,
- b) při knihovnách pro 2001-10.000 obyvatelů 6 členů,
- c) při knihovnách pro více než 10.000 obyvatelů 8 členů.

Polovinu těchto členů ustanovuje obecní zastupitelstvo z voličův obecních (tedy i z členů zastupitelstva), k nim přistupuje jednatel místní komise osvětové, a zbytek přiberou tito členové kooptací z pravidelných vypůjčovatelů posledního období, t. j. z plnoletých osob, které si za rok právě minulý vypůjčily z veřejné knihovny postupně aspoň 10 svazků. V obcích, kde nebylo dosud veřejné knihovny, jest po prvé vybrati kooptované členy knihovnické rady z místních pracovníků osvětových. Působí-li v obci několik osvětových sborů městských (osvětových komisí), obecní zastupitelstvo, vyslechnuvši je, rozhodne, který jednatel zasedá v knihovnické radě.

Článek 37.

V obcích, které podle čl. 23. a 24. zřídí veřejnou knihovnu do 2, 5 nebo 10 let po vydání zákona, místní komise osvětová prozatímně vykonává funkce knihovnické rady, dokud tato není utvořena zároveň se stálou knihovnou.

Článek 38.

Menšinovou knihovnu nebo menšinové oddělení knihovnické spravuje zvláštní knihovnická rada, složená z příslušníků národnostní menšiny. V knihovnické radě národnostní menšiny zasedají nejméně 4 členové, při národnostní menšině více než 2000 příslušníků 6 členů, při menšině více než 10.000 příslušníků 8 členů. Složení menšinové rady knihovnické schvaluje se příslušným okresním sborem osvětovým. Každý příslušník národnostní menšiny v obci má právo stěžovati si okresnímu sboru osvětovému do složení knihovnické rady, t. j. do kvalifikace a národnostního příslušenství jejích členů.

Článek 39.

Funkce členů knihovnické rady jsou neplacené a trvají dva roky. Po uplynutí této lhůty vylosuje se vždy polovina členů volených i kooptovaných, mohou se však státí znovu členy knihovnické rady. Ubude-li některý z členů knihovnické rady, budiž na zbytek funkčního období ustanoven nový člen stejným způsobem, jakým došlo k obsazení členství nyní uprázdněného.

Článek 40.

Zřídí-li se v obci několik pobočných knihoven nebo půjčoven, knihovnická rada ustanoví pro každou důvěrníka, aby jí tlumočil přání čtenářů příslušného okrsku. Důvěrníci tito konají občasně schůze s knihovnickou radou.

Článek 41.

Jednotlivci a zástupci korporací, které podstatně podporují vzrůst veřejné knihovny, mohou býti přizváni do knihovnické rady s hlasem poradním. Obec (knihovnická rada) jest povinna přihlížeti při sestavování knihovnické rady k zástupcům majitelů knihoven, které podle čl. 31. a 32. organicky přejaly funkci knihovny obecní. Přesahuje-li majetek knihovny, která splynula s obecní knihovnou nebo funkce její přejala, 1000 svazků, obecní zastupitelstvo jmenuje 1-2 zástupce dosavadních majitelů za člena knihovnické rady aspoň po dvě funkční období. V knihovnické radě obce do 50.000 obyvatelů za každou knihovnu zveřejněnou podle čl. 31.-32., která obsahuje více než 150 svazků cenné četby, zasedá zástupce s hlasem poradním aspoň pro jedno funkční období. Ve městech, čítajících více než 50.000 obyvatelů, toto právo poskytne se jen knihovnám nejvýznačnějším.

Článek 42.

Knihovní rada volí ze svých členů předsedu, pokladníka a jednatele. Pokladníkem může se státi jen osoba zmocněná obecním zastupitelstvem. Pokladníkovi podle potřeby vypomáhá odborný úředník obecní při práci jeho. Knihovní rada schází se aspoň jednou za čtvrt roku a usnáší se většinou hlasů. Správní rok je totožný s rokem kalendářním.

Článek 43.

Práva a povinnosti knihovní rady jsou:

- a) aby se schválením obecního zastupitelstva jmenovala knihovníka i síly výpomocné a poukazovala jim odměnu nebo plat podle čl. 48.;
- b) aby vedla finanční správu veřejné knihovny, popřípadě za pomoci obecního úředníka odborného;
- c) aby rozhodovala po návrhu knihovníkově o nákupu nových knih a vyřazení nevhodných;
- d) aby spolu s knihovníkem ustanovila pravidla pro půjčování knih a používání čítárny a hájila zájmy knihovny vůči vydržovateli i ostatní veřejnosti;
- e) aby o své činnosti podávala ročně písemnou zprávu obecnímu zastupitelstvu a instruktoru doloženou bilancí a podrobnými statistickými výkazy podle formulářů, které stanoví státní úřad statistický ve srozumění s ministerstvem školství a národní osvěty.

Článek 44.

Knihovní rada navrhuje obecnímu zastupitelstvu, jak umístiti knihovnu a čítárnu. Při stavbě nebo přestavbě budovy knihovny obecní přísluší knihovní radě právo vysloviti se o stavebních plánech. Kdyby se při tom, nedosáhlo shody, rozhodne v dohodě s ministerstvem veřejných prací ministerstvo školství a národní osvěty, které si vyhrazuje definitivní schválení každé novostavby nebo přestavby budovy knihovny.

XI. Knihovník

(k § 9).

Článek 45.

Agendou veřejné knihovny pověří se zvláštní knihovník (knihovnice). Knihovníkem jest ustanoviti inteligentní osobu, znalou literatury a správy knihovnické. Knihovník. ani jeho pomocníci nemají býti stíženi chorobou sdělnou nebo vzbuzující ošklivost. V knihovně určené více než 10.000 obyvatelů může býti knihovníkem (knihovnicí) jmenován jen ten, kdo absolvoval aspoň střední školu nebo ústav na roveň postavený a vykonal, zpravidla po jednoročném studiu odborném, státní zkoušku knihovnickou. V knihovnách pro 2000 až 10.000 obyvatelů se úřad knihovnický svěří osobám, které dokončivše aspoň měšťanskou školu navštěvovaly přiměřený kurs odborný a vykonal státní zkoušku knihovnickou. O rozsahu odborného vzdělání knihovnického bude vydáno nařízení zvláštní.

Článek 46.

Pro dobu do 1. ledna 1926 může ministerstvo školství a národní osvěty výjimečně zmírniti tyto podmínky dosavadním knihovníkům, vykáží-li se přiměřenou kvalifikací praktickou a znalostí literatury.

Článek 47.

Knihovníka potvrzuje v úřadě:

- a) pro obce do 2000 obyvatelů předsednictvo okresního sboru osvětového;
- b) pro obce s více než 2000 obyvatelů příslušný knihovní instruktor.

Článek 48.

Knihovníkovi budiž za jeho práci stanovena odměna. Tato odměna nemůže mu býti odepřena, přesahuje-li pravidelná činnost jeho v knihovně tři týdenní hodiny aspoň po 30 týdnů ročně.

V knihovně, určené více než 5000 obyvatelů, nesmí býti odměna nižší než 500 Kč ročně. V knihovnách, určených více než 10.000 obyvatelů, jest knihovník odborným úředníkem obecním s platem náležejícím odborným úředníkům s právem na řádný postup s ostatními úředníky této kategorie, vyhovuje-li podmínkám zákona o obecních úřednících. Při knihovnách, určených 10.000-20.000 obyvatelů, budiž obcím, které z důležitých důvodů prozatím nemohou ustanoviti knihovníka odborným úředníkem; povinnost tato až do 31. prosince 1925 odsunuta svolením ministerstva školství a národní osvěty:

Článek 49.

Knihovník zasedá v knihovní radě, s hlasem poradním. Je-li knihovníků obecních více, volí ze sebe zástupce do knihovní rady. Knihovníci jedné obce, jsou-li aspoň tři, tvoří knihovnický sbor. Scházejí se k pravidelným poradám aspoň jednou za čtvrt roku, projednávají věci, týkající se správy knihovnické a předkládají své návrhy nebo posudky knihovní radě prostřednictvím svého zástupce, který je zároveň předsedou knihovnického sboru. V obcích s národnostními menšinami vytvoří se při knihovnickém sboru podle potřeby národnostní sekce, které konají společné schůze o věcech, společných všem knihovnám v obci. Knihovní rada nemůže provésti pronikavých změn administrativních, dokud nevyslechne mínění sboru prostřednictvím jeho zástupce. *Při nákupu četby je směrodatný návrh knihovníkův, pokud jde o stránku literární.*

XII. Ústřední knihovna

(k § 10).

Článek 50.

V každém kraji (župě) zřídí se na podnět ministerstva školství a národní osvěty dohodou obcí ústřední knihovna v místě, které zúčastněné obce vyberou, zpravidla ve středisku kraje (župy).

Nedosáhne-li se dohody obcí ve lhůtě ministerstvem stanovené, rozhodne ministerstvo, vyslechnouc krajský výbor. Úkolem ústřední knihovny jest zapůjčovati obcím (veřejným knihovnám) kolekce četby, jakou by obce samy nemohly opatřiti, zvláště pak dodávati přenosné knihovny obcím, jež vlastní knihovny nemají. Knihovník ústřední knihovny jest zároveň odborným (literárním) rádcem knihovnám obecním.

Článek 51.

Ústřední knihovna půjčuje na dobu nejméně dvou měsíců:

- a) obcím (veřejným knihovnám) s více než 5000 obyvatelů díla naučná, nákladné příručky, pokud o ně obecní knihovny požádají;
- b) obcím menším díla všeho druhu na dočasné rozhojnění zásob knihovny místní;
- c) jednotlivcům za podmínek, které stanoví správa ústřední knihovny.

Článek 52.

Ústřední knihovnu řídí osmičlenný ústřední výbor knihovní, v němž zasedá knihovník ústřední knihovny s hlasem poradním. Členové ústředního výboru knihovního jsou z poloviny voleni krajským výborem po návrhu státního instruktora z obecních knihovníků a jiných pracovníků osvětových, zbytek pak kooptuje se ze zástupců obecních rad knihovních: v

příslušném kraji (župě). Členové ústředního výboru knihovního pro národnostní menšinu musí náležeti národnosti této menšiny. Ústřední knihovní výbor volí ze sebe předsedu, pokladníka a jednatele. Pokladníka jest voliti ze zástupců obecních rad knihovních. Ústřední výbor knihovní schází se nejméně jednou za čtvrt roku a usnáší se nadpoloviční většinou.

Článek 53.

Ústřední knihovna může býti připojena k obecní knihovně města, v němž byla utvořena, a řízena knihovníkem obecním za přiměřenou odměnu. Majetek knihovny jest však oddělitelný od majetku knihovny místní. Knihovníka ustanovuje po návrhu státního instruktora ústřední výbor knihovní. Samostatný knihovník ústřední knihovny musí míti aspoň stejnou kvalifikaci i plat jako knihovník ve městech s více než 10.000 obyvatelů.

Článek 54.

Ústřední výbor knihovní stanoví se schválením ministerstva školství a národní osvěty, kolik každá ze zúčastněných obcí má přispěti na udržování ústřední knihovny. Obce, které pro povolený odklad podle odst. 23. a 24. veřejné knihovny nezřizují, přispívají ročně aspoň 30 procenty ze své povinné položky knihovní a nabývají tak práva, pravidelně zapůjčovati si přeměřenou knihovnu přenosnou. Ostatní obce, čítající až 5000 obyvatelů, splácejí ročně ústřední knihovně nejméně 5% svých povinných položek knihovních a jsou oprávněny vyžádati si přenosné knihovny. Obce s více než 10.000 obyvatelů odevzdávají ústřední knihovně aspoň 1% svých povinných příspěvků, začež mají nárok vyžadovati si pro své čtenáře přiměřený počet naučných děl všeho druhu.

XIII. Dozor nad veřejnými knihovnami (k § .11).

Článek 55.

Dozor nad řádnou působností veřejných knihoven obecních a ústředních náleží ministerstvu školství a národní osvěty. Tento dozor vykonávají v obcích do 2000 obyvatelů okrskoví dozorcí knihovníčtí, t. j. kvalifikovaní znalci, které po návrhu okresního sboru osvětového jmenuje a funkce zprošťuje ministerstvo školství a národní osvěty vždy pro okrsek.10-15 obcí. Úkolem jejich jest zjišťovati, zda finanční příspěvky obcí, zařízení veřejných knihoven a čítáren, výběr a oběh četby odpovídá daným předpisům. O svých pozorováních podávají zprávu jednak okresnímu osvětovému sboru, jednak příslušnému instruktoru.

Článek 56.

Po stránce technické a administrativní veřejné knihovny obecní i ústřední, především knihovny v obcích, čítajících více než 2000 obyvatelů, jsou podřízeny dozoru státních instruktorů knihovních. Instruktoři knihovně navrhnou a uvádějí v praxi novoty technicky-administrativní. Každá veřejná knihovna jest povinna podávati instruktoru do 15. února o činnosti své za uplynulý správní rok zprávu (bilanci a statistická data), na tiskopisech, upravených státním úřadem statistickým ve srozumění s ministerstvem školství a národní osvěty. První výroční zprávu jest zaslati instruktoru do 15. února 1921. Instruktoři zpracují pro veřejnost přehlednou zprávu o stavu obecních a ústředních knihoven. Z rozhodnutí okrskového dozorce knihovnického jest se odvolati do 14 dnů příslušnému státnímu instruktoru; z rozhodnutí státního instruktora k ministerstvu školství a národní osvěty.

Článek 57.

Ministerstvo školství a národní osvěty po návrhu státního instruktora může rozpustiti knihovní radu, zříditi zatímní orgán správní, a to zpravidla nejdéle na tři měsíce:

a) když knihovní rada přes upozornění dozorčího úřadu hrubě zanedbávala své povinnosti, zejména u vedení finančním;

b) když přes opětovné připomenutí dozorčího úřadu byla do knihovny přijímána díla nepřípustná podle čl. 3., nebo když knihovna nevyhovovala předpisům o zařízení jejím a rozmnožování knih podle čl. 9.-16. a 18.

Článek 58.

Ze stejných důvodů může ministerstvo školství a národní osvěty po návrhu státního instruktora zbaviti členství jednotlivé členy knihovní rady a jmenovati nové její členy, zpravidla nejvýše na tři měsíce, kdyby se přítomností závadných členů trvale rušila úspěšná činnost knihovní rady.

Článek 59.

Ministerstvo školství a národní osvěty po návrhu státního instruktora může z úřadu odstraniti knihovníka, je-li prokázáno výrokem disciplinární komise, složené analogicky jako pro státní zřízence podle § 10 služební pragmatiky, že svou neschopností nebo nedbalostí zavinil trvalý úpadek veřejné knihovny. Rovněž může býti z úřadu odstraněn knihovník, stížený vážnou chorobou sdělnou nebo vzbuzující odpor.

XIV. Odchytky na Slovensku

(k § 12).

Článek 60.

Zatímní odchytky pro Slovensko budou stanoveny nařízením zvláštním.

XV. Platnost nařízení

(k § 12).

Článek 61.

Nařízení toto nabývá platnosti dnem vyhlášení; provádění ukládá se ministerstvu školství a národní osvěty ve spojení s ostatními ministerstvy.

Doplněk prováděcího nařízení k zákonu o veřejných knihovnách obecních.

(Nařízení vlády republiky československé ze dne 9. června 1921, č. 212 Sb. z. a n., jímž mění se nařízení vlády republiky československé ze dne 5. listopadu 1919, č. 607 Sb. z. a n., provádějící zákon o veřejných knihovnách obecních ze dne 22. července 1919, č. 430 Sb. z. a n.)

1.

Článek 33. nařízení vlády republiky československé ze dne 5. listopadu 1919, č.607 Sb. z. a n., má zníti takto:

Vezme-li na sebe vlastník soukromé knihovny se schválením zastupitelstva obce závazek, že knihovna jeho bude konati funkce knihovny veřejné (čl. 32.), dostane od obce, kdy závazek tento bude uskutečněn, každého roku po dobu jeho provádění od obce subvenci ve výši závazné položky na veřejnou knihovnu, stanovené v čl. 26. Subvenci tuto jest vypláceti ve lhůtách pololetních dopředu jdoucích. Knihy a zařízení ze subvence opatřené jest vésti v patrnosti.

Odstoupí-li vlastník od závazku převzatého podle odstavce 1., jest povinen obci vrátiti knihy a zařízení, které opatřil z obecních subvencí. Obec může si však vymíniti, že místo toho vlastník vrátí, a to do měsíce po odstoupení od závazku, dvě třetiny subvencí, které obec vyplatila.

Zruší-li obec neprávem smlouvu s vlastníkem knihovny, ujednanou podle odstavce 1., zastavíc výplatu povinných subvencí, nemůže žádati ani vrácení subvencí, pokud je vlastník na knihovnu již spotřeboval, ani předmětů za ně opatřených.

2.

Nařízení toto nabývá účinnosti dnem vyhlášení a provede je ministr školství a národní osvěty.

Instrukce okrskových dozorců knihovnických, vydané ministerstvem školství a národní osvěty dne 8. dubna 1920, č. 23.189.

Nařízením ze dne 5. listopadu 1919, č. 607 Sb. z. a n., byla zřízena čestná funkce okrskových dozorců knihovnických. Dozírají ve svém okolí na řádnou působnost veřejných knihoven v obcích do 2000 obyvatelů. Úkol jejich jest v prvé řadě iniciativní a poradní, aby urychlili vývoj knihoven, vlastním vzorem, přátelskou radou i odborným výkladem povznášeli práci knihovníků venkovských.

Dozorci se dohodne o jednotném postupu s dozorcí sousedních okrsků, s nimiž se schází aspoň dvakrát do roka ke společným poradám v okresním sboru osvětovém. Rovněž svolává na občasné úrady knihovníky svého okrsku a doporučuje jim vzájemnou pomoc. Každou veřejnou knihovnu svého okrsku dozorce prohlédne aspoň dvakrát do roka.

Úřední úkoly okrskového dozorce knihovnického jsou především tyto:

1. Zjišťuje každoročně, zdali všechny obce pamatovaly ve svém rozpočtu na veřejnou knihovnu aspoň minimální částkou peněžní, stanovenou čl. 26. a 27. prováděcích nařízení.

2. Zjišťuje, zdali jest ve všech obcích zřízena veřejná knihovna do lhůty, stanovené čl. 23. a 24.

3. Požádá okresní osvětový sbor o intervenci, když obec nezařadila povinné položky do svého rozpočtu nebo nezřídila knihovnu ve lhůtě zákonem stanovené. Nevyhoví-li obec do tří měsíců ani výzvě okresního sboru osvětového, dozorce oznámí to instruktorovi, aby zahájil donucovací řízení úřední (čl. 8. a 11.).

4. Zjišťuje, zdali byly v obcích řádně zvoleny a ustaveny knihovní rady, vykonávají-li svá práva a své povinnosti, výtčené v čl. 43. prov. nařízení.

5. Dbá, aby obce, v nichž se nezřídí veřejná knihovna pro malý počet obyvatelů, byly přičleněny ke knihovně nejbližší obce sousední (školní), případně aby opatřily putovní knihovny (článek 10.).

6. Dohlíží, zdali rozlehlé. obce rozmnožují podle čl. 10. počet půjčoven.

7. Dohlíží, zdali obce, kde čítá národnostní menšina aspoň 400 osob, nebo kde jest veřejná škola menšinová, zřídily podle čl. 4. a 5. knihovnu pro tuto menšinu, opatřily pro ni buď samostatnou místnost - kde je menšinová škola - nebo, kde není školy menšinové, zdali zřídily pro ni zvláštní oddělení ve veřejné knihovně společné. Kde menšina nedosahuje

tohoto počtu, ale aspoň 10% obyvatelstva, dozorce zjistí, zdali zastupuje veřejnou knihovnu některá knihovna spolková nebo knihovna v obci sousední, nebo zda byla menšinou zapůjčena knihovna přenosná a zda bylo užito povinné položky na přenosnou knihovnu (čl. 4.-6.).

8. Dohlíží, zdali ve veřejné knihovně místnosti, vnitřní zařízení, výpůjční podmínky, řád knihovny a čítárenský, výběr a nákup knih atd. odpovídají požadavkům, stanoveným nařízením čl. 9. a 18.-22.

9. Dohlíží na činnost jednotlivých knihovníků po stránce odborně-knihovnické, vedeli knihovník seznam přírůstkový, seznam místní, lístkový seznam jmenný a záznamy, potřebné k ročním výkazům statistickým a účetním.

10. Dohlíží, zdali každá knihovna pořizuje ročně nejméně 10 vázaných svazků (čl. 11.).

11. Předkládá okresním sborům osvětovým ke schválení knihovny řády, úmluvy obcí s majiteli spolkových knihoven, seznam menšinových rad knihovnických, návrh na potvrzení knihovníka a žádosti, doložené vlastním doprovodem, má-li býti udělena státní podpora na knihovnu.

12. Podává každoročně dvojmo zprávu jednak státnímu statistickému úřadu, jednak příslušnému instruktoru o stavu knihoven, a to na základě vlastních pozorování i statistických zpráv, které mu veřejné knihovny ročně posílají.

13. Oznamuje okresnímu sboru osvětovému a příslušnému instruktorovi vedle zpráv i své zkušenosti o případech zvláštních, uzná-li to za potřebné.

14. Udržuje styk s ústředními knihovnami krajskými, upozorňuje je na obce, do nichž jest potřebí zaslati putovní knihovny.

Okreskový dozorce jako přátelský rádce může mít také vliv na výběr zakupovaných knih, na lepší návštěvu a využití veřejné knihovny. Doporučuje se, aby sice důsledně vymáhal dodržení zákona a prováděcích nařízení, ale vyvaroval se jinak zbytečného zasahování do práv knihovnické rady a knihovníkových.

Ministerstvo školství a národní osvěty očekává, že se ideální snaze okreskových dozorců knihovnických podaří vytvořiti hustou síť veřejných knihoven na venkově a tím prohloubiti vzdělání lidové.

Správa veřejných knihoven obecních.

*(Výnos ministerstva školství a národní osvěty ze dne
16. dubna 1920, č. 24.324.)*

Okresní osvětové sbory oznámí knihovním radám obecním:

Ve smyslu zákona o veřejných knihovnách obecních ze dne 22. července. 1919, č. 430 Sb. z. a n., a prováděcích nařízení ze dne 5. listopadu 1919, č. 607 Sb. z. a n., jest povinna každá veřejná knihovna obecní a soukromá knihovna, pověřená funkcí knihovny obecní, pravidelně vésti:

1. *seznam přírůstkový*, zaznamenávající všechny knihy, které se staly majetkem knihovny, a to co do počtu a pořadí, v jakém byly do knihovny získány, i co do ceny, byly-li koupeny;

2. *seznam místní*, podle něhož se přiřkne každé nově získané knize značka, určující její místo na regálu, a podle něhož se provádí každoročně revise knihovny;

3. *seznam jmenný*, sestávající z lístků abecedně seřazených, na nichž jest napsáno jméno spisovatelovo, název a značka knihy i ostatní údaje vydavatelské a biblioteční;

4. *seznam příruční* pro potřebu čtenářstva, obsahující nejnnutnější údaje seznamu lístkového;

5. *knihu pokladní*, na základě jejíž jest každoročně sestaviti přehled příjmů a vydání;

6. *výpůjční řád* tak upravití, aby bylo lze na jeho základě podávati výroční statistické výkazy:

a) o počtu svazků na počátku a na konci roku,

b) o počtu a druhu vypůjčených svazků a

c) o počtu čtenářů.

Poučení o tom, jak zaříditi tyto seznamy a výpůjční řád, obsahuje »Příručka pro veřejné knihovny«, kterou vydá ministerstvo školství a národní osvěty ve Státním nakladatelství v Praze.

Čís. 37.

Povinnost obce hlásiti vyplacení povinného obecního příspěvku na obecní knihovnu.

(Výnos ministerstva školství a národní osvěty ze dne 31. března 1921, č. 24.356.)

Zemské správě politické v Praze, Brně a Opavě.

Poněvadž zákon o veřejných knihovnách obecních ze dne 22. července 1919, č. 430 Sb. z. a n., a jeho prováděcí nařízení ze dne 5. listopadu 1919, č. 607 Sb. z. a n., nevěšel u některých obecních úřadů, zejména menších obcí, v takovou známost, jak bylo by si přáti, jest nutno upozorniti obecní úřady na jejich povinnost, zříditi veřejnou obecní knihovnu a zejména zařaditi každoročně do obecního rozpočtu položku na knihovnu v zákonité výši. Poněvadž jednotlivé okresní politické správy vydávají své úřední listy, které docházejí do každé obce, žádám, aby zemská správa politická uložila okresním správám politickým uveřejniti v jejich úředních listech tuto výzvu všem obecním úřadům:

Všem obecním úřadům.

Podle zákona ze dne 22. července 1919, č. 430 Sb. z. a n., jest povinna každá politická obec zříditi a vydržovati veřejnou knihovnu obecní. Náklad na zřízení a udržování veřejné knihovny hradí politická obec. ze svých řádných příjmů a jest tudíž od r. 1920 povinností obce, zařaditi každoročně do obecního rozpočtu položku na knihovnu ve výši v menších obcích aspoň 50 hal. na každého obyvatele (čl. 26. prov. nařízení Sb. z. a n. č. 607/19). Obec oznámí každoročně příslušnému okresnímu osvětovému sboru (venkovské obce okrskovému dozorcí knihovnímu), jakou zařadily položku na knihovnu do obecního rozpočtu a kdy ji knihovně vyplatily.

Povinnost obce hlásiti vyplacení povinného obecního příspěvku na obecní knihovnu.

(Výnos ministerstva školství a národní osvěty ze dne 31. března 1921, č. 24.356.)

Zemské správě politické v Praze, Brně a Opavě.

Poněvadž zákon o veřejných knihovnách obecních ze dne 22. července 1919, č. 430 Sb. z. a n., a jeho prováděcí nařízení ze dne 5. listopadu 1919, č. 607 Sb. z. a n., nevěšel u některých obecních úřadů, zejména menších obcí, v takovou známost, jak bylo by si přáti, jest nutno upozorniti obecní úřady na jejich povinnost, zříditi veřejnou obecní knihovnu a zejména zařaditi každoročně do obecního rozpočtu položku na knihovnu v zákonité výši. Poněvadž jednotlivé okresní politické správy vydávají své úřední listy, které docházejí do každé obce,

žádám, aby zemská správa politická uložila okresním správám politickým uveřejnění v jejich úředních listech tuto výzvu všem obecním úřadům:

Všem obecním úřadům.

Podle zákona ze dne 22. července 1919, č. 430 Sb. z. a n., jest povinna každá politická obec zřídit a vydržovati veřejnou knihovnu obecní. Náklad na zřízení a udržování veřejné knihovny hradí politická obec. ze svých řádných příjmů a jest tudíž od r. 1920 povinností obce, zařaditi každoročně do obecního rozpočtu položku na knihovnu ve výši v menších obcích aspoň 50 hal. na každého obyvatele (čl. 26. prov. nařízení Sb. z. a n. .č. 607/19). Obec oznámí každoročně příslušnému okresnímu osvětovému sboru (venkovské obce okrskovému dozorcí knihovnímu), jakou zařadí položku na knihovnu do obecního rozpočtu a kdy ji knihovně vyplatily.

Zjišťování položek na obecní knihovnu v obecních rozpočtech. (*Výnos zemského správního výboru v Čechách ze dne 11. prosince 1920, č. -109.633-VII.*)

Všem okresním správním komisím.

Zákonem ze dne 22. července 1919, č. 430 Sb. z. a n., a nařízením ze dne 5. listopadu 1919; č. 607 Sb. z. a n., ukládá se politickým obcím povinnost, vydržovati vlastním nákladem veřejné knihovny. I

Počínajíc rokem 1920 měla každá obec zařaditi do řádného rozpočtu svého minimální příspěvek, stanovený v čl. 26. zmíněného prováděcího nařízení. Ježto však mnohé obce tuto svou zákonnou povinnost nesplnily, vybízí zemský správní výbor všechny okresní správní komise, aby upozornily obecní zastupitelstva na jejich povinnost zařazovati do obecního rozpočtu přiměřenou položku na veřejnou knihovnu a dále, aby samy zjišťovaly, zda obecní zastupitelstva citovaným zákonným ustanovením vyhověla.

Zřízení a udržování obecních knihoven na Moravě. (*Výnos zemského výboru moravského ze dne 25. srpna 1923, č. V/10-63/1-23.*)

Všem obcím (městským) radám na Moravě a v moravských obvodech ve Slezsku.

Podle zákona ze dne 22. července 1919, Č. 430 Sb. z. a n., mají býti politickými obcemi zřizovány veřejné knihovny s četbou vzdělávací, naučnou i zábavnou, která má skutečnou vnitřní hodnotu.

Obecní knihovny měly, pokud se týče mají býti zřízeny v politických obcích, které čítají

- a) více než 400 obyvatelů a kde působí aspoň obecná škola, do 31. prosince 1920,
- b) nejvýše 400 obyvatelů a kde působí aspoň obecná škola, do 31. prosince 1921,
- c) aspoň 300 obyvatelů a kde není ani obecná škola, do 31. prosince 1924,
- d) nejvýše 300 obyvatelů a kde není ani obecná škola, do 31. prosince 1929

Obec poskytuje všem účelům veřejné knihovny vhodnou místnost.

V obcích do 2000 obyvatelů měla, vztažmo má veřejná knihovna obsahovati při svém vzniku alespoň 50 vázaných svazků cenné četby, a ročně mělo, pokud se týče má býti pořizováno nejméně 10 vázaných svazků dalších.

Obce větší jsou povinny rozšiřovati každý rok veřejnou knihovnu aspoň o takový počet vázaných svazků, který se rovná jednomu procentu počtu všeho obyvatelstva obce, zjištěného posledním úředním sčítáním lidu.

Náklad na zřízení a udržování veřejné knihovny hradí politická obec jako řádné vydání obecní ze svých řádných příjmů. Položka na veřejnou knihovnu v obecním rozpočtu řídí se ve smyslu prov. nařízení vlády k uvedenému zákonu ze dne 5. listopadu 1919, č. 607 Sb. z. a n., potřebou, přihlížejíc k počtu obyvatelů politické obce.

Minimální částka roční pro veřejnou knihovnu je až na další odstupňována takto:

- a) obce, mající nejvýše 5000 obyvatelů, rozpočítají aspoň 50 hal. na hlavu;
- b) obce, mající 5001-10.000 obyvatelů, rozpočítají aspoň 60 hal. na hlavu;
- c) obce, mající 10.001-100.000 obyvatelů, rozpočítají aspoň 70 hal. na hlavu;
- d) obce, mající více než 100.000 obyvatelů, aspoň 80 hal. na hlavu.

Směrodatným jest počet obyvatelů; zjištěných při posledním úředním sčítání lidu, jež bylo posledně vykonáno v r. 1921.

V obcích, kde národnostní menšina čítá aspoň 10% obyvatelstva nebo zahrnuje aspoň 400 osob, anebo kde působí veřejná škola menšinová, jest z celkového rozpočtu knihovního přidělití na četbu jazyka národnostní menšiny částku, odpovídající počtu příslušníků národnostním menšiny, zjištěných posledním úředním sčítáním lidu.

Obce, které jsou povinny vytvořiti vlastní veřejnou knihovnu teprve do 31. prosince r. 1924, pokud se týče 1929, musí ovšem taktéž každoročně zařazovati do svého rozpočtu shora uvedeným prov. nařízením stanovenou položku na obecní veřejnou knihovnu. Aspoň 30% této položky jest pravidelně věnovati na vypůjčenou knihovnu přenosnou. Ostatní jest ukládati jako zařizovací jistinu budoucí knihovny obecní.

Neopatří-li obec knihovny veřejné, jak zákon jí ukládá, zřídí a vypraví ministerstvo školství a národní osvěty knihovnu na útraty obce.

Veřejnou knihovnu obecní řídí knihovní rada, která má:

- a) při knihovnách až pro 2000 obyvatelů 4 členy,
- b) při knihovnách až pro 2001-10.000 obyvatelů 6 členů,
- e) při knihovnách pro více než 10.000 obyvatelů 8 členů.

Polovinu členů ustanovuje obecní zastupitelstvo z voličů obecních (tedy i z členů zastupitelstva). Funkce členů jsou neplacené. Naproti tomu knihovník, který se pověří agendou veřejné knihovny, má nárok na odměnu.

Knihovní rada volí ze svých členů předsedu, pokladníka a jednatele. Pokladníkem může se státi jen osoba zmocněná obecním zastupitelstvem. Pokladníkovi podle potřeby vypomáhá při jeho práci odborný úředník obecní.

Finanční správu veřejné knihovny vede knihovní rada, po případě za pomoci obecního úředníka odborného. Knihovní rada jest ovšem povinna obecnímu zastupitelstvu podávati o své činnosti ročně písemnou zprávu, doloženou bilancí a podrobnými statistickými výkazy podle formulářů, které stanoví státní úřad statistický ve srovnání s ministerstvem školství a národní osvěty.

Obecní (městské) rady upozorňují se na tato zákonná ustanovení jednak vzhledem na dotazy z obcí, jednak pak též i vzhledem k stížnosti státního instruktora knihovnického při ministerstvu školství a národní osvěty, že obce ve většině případů neplní svých povinností vůči knihovnám a zařazují do rozpočtů na povinné příspěvky položky menší, než je citovaným prov. nařízením stanoveno. Státní instruktor knihovnický sdělil zemskému výboru zároveň, že obce, které nesplnily svých zákonných povinností vůči obecním knihovnám veřejným, budou bezpodmínečně povinny své nedoplatky nahraditi, jakmile se zjistí, že nevyplatily obecní knihovně příspěvek v té výši, jak je v nařízení vlády stanoveno, a že k vymožení dlužných příspěvků bude použito donucovacích opatření.

Poněvadž jest v zájmu obcí samých, aby k donucovacím opatřením nedocházelo, upozorňuje moravský zemský výbor, že budoucně nebude zásadně schvalovati takových obecních rozpočtů, kde není povinná položka na knihovnu zařazena v té výši, jak zákon, resp. k němu vydané prov. nařízení ustanovuje, pokud se týče, že postupovati bude podle § 7, odst. 3., obecní finanční novely (zákon ze dne 12. srpna 1921, č. 329 Sb. z. a n.).

Pokud v dřívějších letech nebyly povinné částky zařazeny do rozpočtů buď vůbec nebo aspoň ne plně, buď dlužný obnos zařaděn do obecního rozpočtu pro r. 1924 (vedle částky i jinak připadající na r. 1924).

Příspěvky obecní na menšinové knihovny za cizí státní příslušníky.

(Výnos ministerstva školství a národní osvěty ze dne 9. října 1925, č. 85.735.)

Národnostním menšinám dostalo se zákonem ze dne 22. července 1919, č. 430 Sb. z. a n., o veřejných knihovnách obecních nároku buď na zřízení knihovny zvláštní, nebo na zvláštní oddělení knihovny všeobecné (§ 2.), o čemž bližší stanoví čl. 4.-6. prov. nařízení ze dne 5. listopadu 1919, čís. 607/19 Sb. z. a n., k tomuto zákonu. Náklad na zřízení a udržování veřejné knihovny hradí politická obec ze svých řádných příjmů jako řádné vydání obecní (§ 5. zák. a čl. 26. nař.). Minimální částka roční pro veřejnou. knihovnu jest blíže stanovena čl. 26. cit. nař. Náklad jest určován počtem obyvatelstva (*příslušníků národnostní menšiny*) podle § 5. cit. zákona. Podle čl. 27. cit. nařízení v obcích, kde je škola menšinová, nebo kde národnostní menšina čítá aspoň 10% obyvatelstva nebo zahrnuje aspoň 400 osob, jest z celkového rozpočtu knihovního přidělití na četbu jazyka národnostní menšiny částku, odpovídající počtu příslušníků národnostní menšiny, zjištěných posledním úředním sčítáním lidu.

Podle dosavadních zákonných ustanovení nelze cizí příslušníky zahrnovati mezi příslušníky národnostní menšiny podle § 5. cit. zák. nebo čl. 27. cit. nař. Z důvodové zprávy k cit. zákonu (tisk 1233 zasedání Národního shromáždění čl. r. 1919) a ze zprávy kulturního výboru o vládním návrhu zákona (tisk č. 1357) nevysvítá, že by zákonodárce chtěl mezi příslušníky národnostních menšin zahrnouti také cizí státní příslušníky (cizozemce), mluvící jazykem národnostní menšiny 've státě.

Pojem »příslušníci národnostní menšiny« nutno vykládati jen podle ústavy a mírové smlouvy st.-germainské. V ústavní listině (zák. č. 121 Sb. Z. a n. ex -1920) § 132 zaručuje: "možnost příslušníkům národnostních menšin ucházeti se o podporu z veřejných fondů a vymezuje pojem národnostní menšiny tak, že je to usedlý značný zlomek *státních občanů*; náležejících k menšinám národnostním a jazykovým, ve smlouvě saint-germainské (č. 508 Sb. z. a n., ex 1921) v odst. 2., čl. 9; jest to usedlý značný zlomek *příslušníků československých*, náležejících k menšinám etnickým nebo jazykovým.

Z daného tedy plyne, že cizozemce (cizí státní příslušníky) nelze míti za příslušníky národnostních menšin podle, § 5. cit. zák. a čl. 27. cit. nař. Podle cit. čl. 27. zjišťuje se počet příslušníků národnostní menšiny *úředním sčítáním lidu*, při čemž, jak známo, národnost u cizinců ani zjišťována nebyla. Nemají tudíž cizí státní příslušníci nároku na podporu z veřejných fondů, v daném případě nelze při přidělu z celkového rozpočtu knihovního na četbu jazyka národnostní menšiny k těmto cizím příslušníkům přihlížeti. Zákony ovšem nezabraňují, aby cizí státní příslušníci používali knihoven veřejných, stejně tak jako nezabraňují, aby jejich děti navštěvovaly veřejné školy.

Podle sdělení ministerstva vnitra ze dne 9. února 1924 č. 3950/14/24, není tomuto náhledu na překážku, že známé nálezy nejvyššího správního soudu přiznávají menšinová práva jazyková cizincům, neboť tato zvláštnost má své odůvodnění ve speciálním předpisu § 2. jazykového zákona a opírá se zejména o dikci »od příslušníků jazyka této menšiny« (nikoliv od příslušníků této menšiny).